

Перспективні інструменти фінансування EOD в Україні

Вступ

1. Недоліки традиційного фінансування
2. Унікальність ситуації в Україні
3. Інноваційні фінансові механізми для розмінування
4. Виклики впровадження інноваційного фінансування

В

Розмінування території України стало одним із найбільших гуманітарних викликів на європейському просторі з часів Другої світової війни.

За оцінками Світового банку, очищення українських земель та інфраструктури потребуватиме понад 37 мільярдів доларів і десятки років копіткої роботи.

Крім того, Україна є першою серед країн із розвинутою економікою, високими соціальними та правовими стандартами й інтенсивними бізнес-процесами, яка настільки щільно замінована.

Така ситуація зумовлює необхідність перегляду традиційних підходів у всіх напрямках знешкодження вибухонебезпечних предметів (EOD), і насамперед – у фінансуванні.

1. Недоліки традиційного фінансування EOD в Україні

Сектор протимінної діяльності залишається значною мірою залежним від інституційного донорського фінансування, передусім, від невеликої кількості спеціалізованих державних донорів, зокрема: Сполучених Штатів Америки, Японії, Норвегії, Сполученого Королівства, а також Європейського Союзу і кількох його держав-членів.

Джерела приватного й благодійного фінансування сектору протимінної діяльності не набули широкого поширення.

Фінансування такого характеру дуже залежить від політичних пріоритетів. Наприклад, попри те, що фінансування протимінної діяльності повернулося до Сирії в роки після боротьби з ІДІЛ, деякі основні донори сектору знизили пріоритетність таких регіонів, як Ліван, Ірак і Ємен.

Вихід одного з основних донорів із країни або території може суттєво вплинути на здатність операторів EOD підтримувати життєздатність програми. В умовах ринку EOD і значної кількості локальних операторів це може означати їхнє банкрутство та вихід із процесу розмінування.

Світовий досвід демонструє, що для донорського фінансування EOD характерні значні коливання. Сплеск фінансування протимінної діяльності в Україні з лютого 2022 року, що зберігався в 2023–2024 роках, може бути нетривалим через конкуруючі пріоритети фінансування й нові надзвичайні ситуації.

Політики й донори часто швидко переключають увагу на нові кризові ситуації, що створює несприятливі умови для довгострокового планування.

Донорські організації змушені працювати в умовах обмеженої взаємодії з місцевими операторами та національними органами, зокрема через:

- різні національні підходи до фінансування;
- різницю у визначенні фінансового року;
- різні стратегії фінансування;
- обмежені можливості національних операторів EOD;
- неузгодженість стандартів протимінної діяльності;
- бюрократію та прогалини в національному законодавстві.

У таких умовах міждержавні договори не вирішують проблеми вчасного та достатнього фінансування.

Підсумовуючи, фінансування розмінування коштом міжнародної допомоги, донорів, державних бюджетів і благодійних внесків має обмеження:

- нестабільність фінансування: обсяги допомоги залежать від політичної ситуації та пріоритетів донорів;
- обмеженість ресурсів: потреби перевищують доступні ресурси, що призводить до затримок у проєктах;
- конкуренція за ресурси: розмінування конкурує з іншими гуманітарними ініціативами.

2. Унікальність ситуації в Україні

Ситуація з розмінуванням в Україні унікальна. Вперше в історії мінне забруднення не лише створює гуманітарну загрозу, але й негативно впливає на економічні процеси світового масштабу.

Світова економіка не може дозволити, щоб Україна, як один із найбільших виробників продовольства у світі, вибула з цих процесів на десятиліття.

Крім того, на відміну, наприклад, від Афганістану, Іраку, Шрі-Ланки чи навіть балканських країн, Україна має всі умови для створення ринку EOD, що діє за власними законами. Згідно з ними, учасники ринку не можуть повністю залежати від донорського фінансування.

Відсутність стабільної перспективи, що базується на об'єктивних потребах, а не на пріоритетах донорів, робить довгострокове планування протимінної діяльності майже неможливим.

Протимінна діяльність є дуже капіталомісткою та вимагає тривалого навчання великої кількості персоналу. За відсутності зрозумілих перспектив оператори

не можуть інвестувати у свій розвиток або навіть у початок діяльності.

Дуже важливою відмінністю є те, що більшість замінованих територій і об'єктів України мають економічну цінність і можуть генерувати дохід. Цей фактор дозволяє розглядати можливість впровадження нових фінансових механізмів у сектор протимінної діяльності.

3. Інноваційні фінансові механізми для розмінування

Для подолання згаданих викликів необхідно впроваджувати інноваційні фінансові механізми, які дозволять залучати додаткові ресурси та забезпечувати стабільне фінансування заходів із розмінування.

Тематичні облігації

Тематичні облігації є фінансовими інструментами, що залучають кошти від інвесторів, які прагнуть підтримати проекти з розмінування та відновлення територій.

Механізм дії:

- Випуск облігацій: уряд або міжнародна організація випускає облігації, кошти від продажу яких спрямовуються на фінансування проектів розмінування;
- Дохідність інвестицій: інвестори отримують фіксований дохід протягом визначеного періоду.

Переваги:

- Залучення приватного капіталу: залучення додаткових ресурсів від приватних інвесторів;
- Довгострокове фінансування: забезпечення стабільного фінансування на тривалий період;
- Соціальний вплив: підтримка гуманітарних ініціатив і відновлення постраждалих територій в короткостроковій перспективі, що сприяє зниженню соціального напруження та стабілізації політичної обстановки.

Прикладом таких тематичних облігацій можуть бути агрооблігації. Такий механізм може бути одночасним вирішенням питань розмінування й економічного відновлення сільськогосподарських територій.

Механізм дії агрооблігацій:

- Залучення коштів через облігації: уряд або міжнародна організація випускає облігації, кошти від продажу яких спрямовуються на фінансування розмінування сільськогосподарських земель;
- Очищення територій: використання залучених ресурсів для проведення розмінування, включно з найманням фахівців, закупівлею техніки та виконанням робіт;
- Експлуатація очищених земель: після розмінування території передаються аграрним компаніям або фермерам для вирощування сільськогосподарських культур;
- Повернення та доходність інвестицій: частина доходів від

сільськогосподарської діяльності спрямовується на виплати інвесторам облігацій.

Переваги:

- Підтримка економічного розвитку: повернення земель в обіг, залучення інвестицій у сільське господарство, збереження робочих місць, підвищення продовольчої безпеки та зростання експорту;
- Ефективне використання ресурсів: інтеграція розмінування з подальшим використанням очищених територій;
- Привабливість для інвесторів: інвестори отримують як фінансову вигоду, так і соціальний вплив.

Фронтальне фінансування

Фронтальне фінансування передбачає залучення значних коштів на початковому етапі проєкту з подальшим погашенням за рахунок майбутніх надходжень, зокрема і від донорів.

Механізм дії:

- Залучення коштів: отримання кредитів або випуск облігацій під гарантії майбутніх доходів;
- Реалізація проєкту: використання коштів для фінансування заходів із розмінування;
- Погашення зобов'язань: повернення коштів за рахунок майбутніх надходжень від економічної діяльності та донорів-гарантів.

Переваги:

- Швидкий старт: можливість реалізувати проєкти без затримок, пов'язаних із пошуком фінансування;
- Ефективність: забезпечення фінансування на початковому етапі для оптимізації витрат;
- Довгострокова перспектива: дозволяє укласти довгострокові контракти з операторами, а операторам – без побоювань інвестувати в розширення своєї діяльності;
- Менше навантаження на бюджети донорів: розподіл зобов'язань у часі дозволить донорам, які виступлять гарантами, знизити навантаження на власні бюджети.

Публічно-приватне партнерство

Публічно-приватне партнерство (PPP) є потужним інструментом для фінансування та реалізації проєктів з розмінування. У рамках цього механізму держава та приватний сектор об'єднують свої зусилля для досягнення спільної мети.

Механізм дії:

- Інвестиції приватного сектору: приватні компанії фінансують закупівлю обладнання, навчання персоналу або проведення робіт із розмінування.
- Державна підтримка: уряд забезпечує правову базу, організовує

координацію проєктів і надає гарантії інвесторам.

- Розподіл ризиків: держава бере на себе частину ризиків, пов'язаних із затримками чи непередбаченими обставинами, що знижує навантаження на приватних партнерів.

Переваги:

- Ефективність: приватний сектор впроваджує сучасні технології й управлінські підходи, які підвищують ефективність розмінування.
- Швидкість реалізації: завдяки залученню приватних ресурсів проєкти реалізуються швидше, ніж за традиційного державного фінансування.
- Соціальна відповідальність бізнесу: участь компаній у таких проєктах покращує їхню репутацію та сприяє розвитку корпоративної соціальної відповідальності.

Фонди сталого розвитку

Ще одним механізмом залучення коштів є створення спеціалізованих фондів сталого розвитку, орієнтованих на підтримку гуманітарних й екологічних ініціатив. Такі фонди можуть бути засновані на партнерстві між міжнародними організаціями, урядами й приватним сектором.

Переваги:

- Мультидонорський підхід: фонди отримують внески від різних донорів, серед яких – держави, міжнародні організації, приватні компанії й окремі благодійники;
- Інвестиційна спрямованість: частина коштів фонду може інвестуватися в проєкти, які приносять дохід, що використовується для підтримки інших ініціатив;
- Прозорість: усі витрати та результати діяльності фонду публічно звітуються, що підвищує довіру донорів.

4. Виклики впровадження інноваційного фінансування

Незважаючи на значний потенціал, інноваційні механізми фінансування стикаються з низкою викликів, які необхідно враховувати, впроваджуючи їх:

- Недостатня обізнаність інвесторів: багато інвесторів не знайомі з гуманітарними проєктами, такими як розмінування, що обмежує їхню участь;
- Регуляторні бар'єри: у багатьох країнах, зокрема й в Україні, існують складнощі з правовим регулюванням інноваційних фінансових механізмів;
- Ризики довіри: стереотипи про корупцію можуть стримувати інвесторів від участі в українських проєктах.

Незважаючи на ці виклики, впровадження інноваційних механізмів фінансування EOD має хороші перспективним.

Яскравим підтвердженням цього є історія про вихід українських агрокомпаній на міжнародний ринок фінансових зобов'язань.

Наприкінці 2000-х років українські аграрні компанії почали виходити на

міжнародні фондові біржі. Спочатку найбільші агрохолдинги, а згодом і менші аграрні компанії успішно розмістили свої цінні папери на Варшавській, Франкфуртській і Лондонській фондових біржах.

Тоді це здавалося неможливим: існував негативний досвід роботи з цінними паперами українських компаній, а їхня фінансова звітність, структура власності, підтвердження активів й оборотів не відповідали стандартам і правилам лістингу на міжнародних майданчиках. Проте зараз 15-20 українських компаній котируються на фондових біржах, а участь українських компаній у глобальних ринках капіталу є звичним явищем.

При цьому спеціального коригування законодавства України не відбувалося – усе повністю базувалося на волі та бажанні приватного бізнесу скористатися новими фінансовими інструментами. Використовуючи наявні законодавчі механізми та адаптуючись до динамічного середовища, українські агрокомпанії успішно побудували взаємодію з новими для них механізмами фінансування своєї діяльності.

Результат цього ви можете побачити сьогодні – Україна є одним із ключових експортерів продовольства у світі.

Аналогічні перспективи, але вже в секторі EOD, очікують на тих, хто зосередиться на вивченні та впровадженні нових механізмів фінансування протимінної діяльності в Україні.

Розмінування територій України є не лише гуманітарним викликом, але й унікальною можливістю для економічного розвитку України та бізнесів, які працюватимуть у секторі EOD.

Нові фінансові механізми, такі як тематичні облігації, агрооблігації, публічно-приватне партнерство й фонди сталого розвитку, здатні забезпечити необхідне фінансування для досягнення цієї мети.